

форум Права

Н а у к о в и й ж у р н а л

2008. -№ 1.

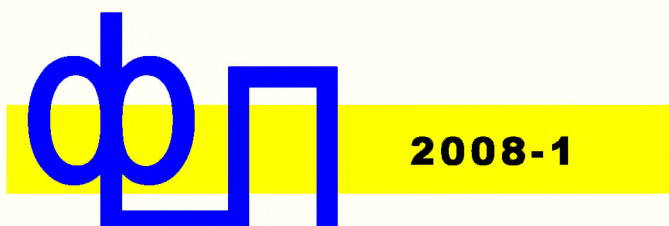
Електронне наукове фахове видання

Виходить: 3 рази на рік

Засновано: 2005 рік

Засновник: Харківський національний університет внутрішніх справ

Видавець: Науковий центр інноваційних правоохоронних технологій ХНУВС

© ХНУВС, 2008
© НЦІПТ ХНУВС, 2008

Затверджено Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ,
протокол № 3 від 28.03.2008 р.

УДК 34+35

Редакційна колегія

Головний редактор
Відповідальний секретар

Рябченко О.П.	д-р юрид. наук, проф.
Зозуля І.В.	канд. техн. наук, ст. наук. співр.
Волобуєв А.Ф.	д-р юрид. наук, проф.
Левченко К.Б.	д-р юрид. наук, проф.
Телічкин О.О.	д-р юрид. наук, доц.
Ярмакі Х.П.	д-р юрид. наук, доц.

Тематика згідно з галуззю науки **"12.00.00 – Юридичні науки"** відповідно до чинного переліку галузей наук

Розглядаються концептуально-методологічні засади, теорія і практика права, юриспруденції та державного адміністративного управління

Макет підготовлено Науковим центром інноваційних правоохоронних технологій ХНУВС

Технічний редактор: канд. техн. наук, ст. наук. співр.	І.В. Зозуля
Коректор:	С.Г. Перцов
Відп. за випуск: д-р юрид. наук, проф.	О.П. Рябченко
Комп'ютерна верстка та оформлення:	А.О. Зозуля

Мінімальні системні вимоги: операційна система MS Windows 98/2000/XP/2003, браузер MS Internet Explorer версії 5 та вище, Adobe Acrobat (Adobe Reader).

Адреса редколегії журналу

61080, м. Харків, пр. 50-річчя СРСР, 27
Харківський національний університет внутрішніх справ
Науковий центр інноваційних правоохоронних технологій <http://www.ncipt.org.ua>
Редакція наукового журналу «Форум права»

Тел. (8-057) 7398-307; 7398-260; 340-77-05; 8-050-30-39-118

E-mail: Zozulja@adm.univd.kharkov.ua
Zozulja2000@mail.ru
Journals@meta.ua

Відповідає наказу Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, Вищої атестаційної комісії України «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання» від 30.09.2004 р., № 768/431/547.
Внесений до переліку наукових фахових видань постановою президії ВАК України від 18.01.2007 р., № 3-05/1 (Бюлетень ВАК України. -2007. -№ 2. –С.5)

ЗМІСТ

<i>Абасов Г.Г.</i> Спільність, як об'єктивна та суб'єктивна ознака у співучасті: проблеми теорії та практики	6
<i>Аксютін О.Б.</i> Правові основи професійної підготовки персоналу ОВС	11
<i>Аніщук Н.В.</i> Виникнення та сутність феномена гендерного насильства: історико-правовий експурс	18
<i>Анохіна Л.С.</i> Проблеми класифікації форм співучасті у злочині	23
<i>Барабаш Б.А.</i> Деякі особливості конституційно-правового регулювання взаємовідносин федерації та суб'єктів у США	28
<i>Беклеміщев О.В.</i> Порівняльний аналіз інституту примусових заходів медичного характеру України та деяких країн пострадянського простору	34
<i>Болдижар С.М.</i> Нормативні засади проголошення військової диктатури у Словаччині та Підкарпатській Русі	43
<i>Бугайчук К.Л.</i> Дотримання прав і свобод громадян при проходженні примусових медичних оглядів власниками автотранспортних засобів	49
<i>Василенко В.М.</i> Окремі проблеми адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері ветеринарно-санітарних вимог	55
<i>Величко Д.М.</i> Класифікація джерел міжнародно-правового регулювання праці	60
<i>Веселов М.Ю.</i> Дослідження проблеми дитячого дорожньо-транспортного травматизму в Донецькій області та удосконалення його профілактики	65
<i>Волкова А.Е.</i> Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій	71
<i>Воронюк О.О.</i> Юридична особа як нормативна конструкція	77
<i>Галунько В.В.</i> Власність, як об'єкт адміністративно-правової охорони	86
<i>Головкова О.М.</i> Генезис правової охорони інтелектуальної власності	92
<i>Гончарук В.В.</i> Зміна істотних умов праці працівників міліції: теоретичний аспект	99
<i>Гошовський В.С.</i> Сутність та особливості діяльності депутата Верховної Ради України	104
<i>Дашутін І.В.</i> Шляхи вдосконалення судового захисту трудових прав громадян	108
<i>Дика Ю.В.</i> Види адміністративно-правових обмежень прав громадян на екологічну інформацію	113
<i>Дмитрієнко Ю.М.</i> Наукові розвідки: нові правові категорії «становлення української правової свідомості», «розвиток української правової свідомості»	119
<i>Дундич Л.В.</i> Поняття і структура механізму злочину	125
<i>Журба О.В.</i> Поняття та сутність праці за кордоном та сучасної української трудової міграції	130
<i>Завальний В.М.</i> Проблеми застосування адміністративних стягнень у вигляді позбавлення спеціального права, наданому громадянину, та виправних робіт	134
<i>Завальний М.В.</i> Місце адміністративно-деліктного провадження в адміністративному процесі	140
<i>Задерейчук І.П.</i> Організаційно-правова діяльність Йогана Йогановича Корніса	147
<i>Затолокіна Н.В.</i> Правове регулювання безпеки господарського ризику в аграрному секторі економіки	153

<i>Зимовець А.В.</i> До питання про особливості конституційно-правового закріплення принципу взаємної відповідальності держави і людини	157
<i>Зозуля І.В.</i> Державна автоінспекція як об'єкт реформування в системі МВС України	164
<i>Зозуля О.І.</i> Секретаріат Президента України та Кабінет Міністрів України: нормативно-правові засади взаємодії	187
<i>Ізбаш К.С.</i> Сутність, мета та форми управління персоналом органів досудового слідства	211
<i>Кагановська Т.Є.</i> Сутність та завдання кадрового забезпечення як засобу сприяння функціонуванню держави та її органів	215
<i>Кіяшко В.І.</i> Поняття та роль керівника в діяльності сучасного підприємства	221
<i>Книженко О.О.</i> Процес гуманізації кримінальної відповідальності в Україні	225
<i>Кожушко С.І.</i> Особливості предмета трудового права в сучасних умовах	229
<i>Колеснік-Омельченко Т.В.</i> Правова сутність пенсійного забезпечення в Україні	233
<i>Крижанівський С.В.</i> Застосування загальних засад менеджменту в управлінській діяльності керівника органів внутрішніх справ України	240
<i>Кузнichenко С.О.</i> Надзвичайне законодавство України: теоретичні засади формування та розвитку	245
<i>Кузьміна В.Ю.</i> Значення та призначення кримінальних справ	250
<i>Куліш А.М.</i> Основні напрямки реформування органів внутрішніх справ України	254
<i>Лавріненко О.В.</i> Відшкодування моральної шкоди у випадку порушення трудових прав працівників ОВС, що мають спеціальні звання міліції України: теоретико-правовий аналіз загального трудового законодавства та практики застосування спеціального законодавства про службу	260
<i>Левченко К.Б.</i> До методології проведення гендерної експертизи українського законодавства	285
<i>Лукаш С.С.</i> Система та зміст локальних нормативних актів щодо внутрішнього трудового розпорядку організації	296
<i>Михайленко Д.Г.</i> Характеристика вини при вчиненні хабарництва	303
<i>Морозов С.Н.</i> До питання щодо природи класифікації угод про регулювання усунення подвійного оподаткування	312
<i>Музичук О.М.</i> Уточнення сутності категорії “правовий статус” суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу	316
<i>Нікітін Ю.В.</i> Зародження козацтва та його вплив на становлення внутрішньої безпеки України	322
<i>Нікіфоров В.Ю.</i> Проблеми кваліфікації співучасників в організованій групі та злочинній організації	328
<i>Орел О.В.</i> Щодо постановки питання про зміст наукової організації праці дільничного інспектора міліції	334
<i>Подолька А.М.</i> Повноваження, компетенція та принципи діяльності суб'єктів охорони громадського порядку	339
<i>Покришка В.О.</i> Колективний договір як засіб досягнення соціального миру	347
<i>Попов С.В.</i> Безробіття, його сутність та історія боротьби з цим явищем	353
<i>Ростомян Л.С.</i> Особливості огляду місця події у справах про вандалізм	358
<i>Рябенко Ю.Ю.</i> Види позовів у захист прав споживачів	363
<i>Саленков А.В.</i> Правова природа акцизного збору	368
<i>Сіроштан О.А.</i> Інститут охорони власності в адміністративно-деліктному праві	372

<i>Слинько Д.С.</i> Концесуальне провадження у кримінальному процесі	378
<i>Слюсарев В.О.</i> Класифікація персоналу органів Державної прикордонної служби України	382
<i>Сосновик О.О.</i> Дозвільні адміністративні послуги в органах внутрішніх справ	389
<i>Сулацький Д.В.</i> Організаційно-правові засади протидії правопорушенням у сфері використання кінцевого обладнання рухомого (мобільного) зв'язку в Україні	395
<i>Тераз Р.І.</i> Окремі питання визначення боржника як сторони зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)	408
<i>Уваров В.Г.</i> Теоретико-правові умови загальних положень кримінального процесу	415
<i>Угровецький О.П.</i> Правовий режим в системі оподаткування і зборів: теоретичний аспект	420
<i>Феннич В.П.</i> Прямі та непрямі доказові презумпції цивільного судочинства	427
<i>Хапланова Є.М.</i> До визначення поняття “соціальний захист осіб похилого віку”	434
<i>Чернецький О.Л.</i> Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання	439
<i>Шаповалова І.О.</i> Деякі питання розвитку інституту публічної відповідальності приватних юридичних осіб в контексті адміністративної реформи	445
<i>Шахов С.В.</i> Правова природа податкової звітності	449
<i>Шемелін Д.А.</i> Диспозитивність в адміністративному праві – нові ознаки методу правового регулювання	453

Наші партнери

УДК (477.42+473.6)340.1:321.64“1919”

С.М. БОЛДИЖАР, Ужгородський національний університет

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОГОЛОШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИКТАТУРИ У СЛОВАЧЧИНІ ТА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ

Ключові слова: диктатура, режим, Підкарпатська Русь, Словаччина

У другій половині квітня 1919 року війська Угорської радянської республіки перетнули тимчасові чехословацько-угорські кордони, зайняли досить значну територію Словаччини і цим самим, на короткий час, створили загрозу суверенітету молодій Чехословацькій державі. Захист власної території Чехословацька здійснювала не тільки військовими та дипломатичними засобами, але й шляхом введення спеціального внутрішнього режиму, коли військовим органам були надані поліцейські повноваження для забезпечення державного управління, громадського порядку і спокою на територіях, яким загрожувала небезпека.

Ці поліцейські функції вже на самому початку отримали назву “військова диктатура” (вперше термін було вжито 04.06.1919 року генералом Мітельхаузером, командуючим чехословацькими військами в Західній Словаччині - Авт.).

Щодо оцінки цього етапу державно-правової історії Підкарпатської Русі в юридичних та наукових колах немає одностайної думки. Тому метою даної статті є з'ясування правового характеру цієї диктатури шляхом аналізу нормативних актів, згідно яких вона була проголошена.

04.06.1919 року повноважний міністр у справах Словаччини В. Шробар повідомив центральний уряд у Празі про те, що він передає управління до рук армії. Одночасно генерал Мітельхаузер, командуючий чехословацькими військами в Західній Словаччині, інформував головнокомандуючого Східної Словач-

чини генерала Еннока про введення диктатури. Наступного дня в Урядовому віснику, що видавався у м. Братіслава було опубліковане спільне розпорядження повноважного міністра у справах Словаччини В. Шробара та командуючого групою військ Західної Словаччини генерала Мітельхаузера про введення військової диктатури на Словаччині. В ньому повідомлялось: “Згідно розпорядження повноважного міністра Чехословацької держави у справах Словаччини В. Шробара, у зв'язку з проведенням військових операцій проголошуємо на Словаччині військову диктатуру”

Військова диктатура полягає в тому, що до армії переходить найвища влада над публічним управлінням, а відповідно, і над цивільними урядовцями, які залишаючись і надалі повноважними, підпорядковуються військовому керівництву.

Військову диктатуру в повному її обсязі мають право здійснювати тільки вищі (штабні) чини або чини, яким ці повноваження надані головнокомандуючим Західної Словаччини або командуючим дивізією.

Військовий керівник у своєму окрузі є найвищим посадовцем, відповідальним за забезпечення правопорядку, і має право застосовувати будь-які засоби, які вважає необхідними. Він самостійно приймає рішення і у своїй діяльності керується тільки загальним державним благом.

При погодженні з керівництвом Західної Словаччини (повноважним міністром - Авт.) військовий керівник у випадку державної потреби має право змінювати закони.

Від кожного керівника вимагається дотримання справедливості щодо населення. Від цього залежить спокій і безпека. Щодо кожного законослухняного громадянина не повинно вживатись незаконних дій. Проти осіб, які здійснюватимуть опір військовим розпорядженням, проти підбурювачів і ворогів Чехословацької держави, будуть застосовуватись найбільш суворі заходи [1].

У Східній Словаччині військову диктатуру було введено 06.06.1919 року розпорядженням головнокомандуючого чехословацькими вій-

ськами на цій території французького генерала Еннок, виданим в місті Нова Вісь, де тоді знаходився його штаб. Це розпорядження з невеликими стилістичними змінами повторювало розпорядження міністра В. Шробара, однак містило додаток, що передбачав спеціальні поліцейські положення. Зокрема, заборону проведення будь-яких масових зібрань без дозволу військового керівництва, введення комендантської години, заборону продажу спиртних напоїв та деякі інші [2].

З огляду на те, що на той момент Підкарпатська Русь ще не була адміністративно організована, впливає висновок, що це розпорядження стосувалось і її території (хоча прямо ця територія в тексті документу не згадувалась - Авт.). Підтвердженням цього є і той факт, що генерал Еннок, підписуючи даний документ, зазначив себе як *“командуючий русинської та східнословачької армії”*. Для уточнення зазначимо, що питання офіційного введення диктатури на цій території виникло тільки у листопаді 1919 року. За період, що тривав з червня по листопад, тут відбувся перший етап формування державних органів, у зв'язку з чим генерал Еннок починає домагатись офіційного поширення власних диктаторських повноважень в даному регіоні у тому ж обсязі, що і на території Словаччини. Як результат, 29.11.1919 року телеграмою міністра закордонних справ Чехословаччини, генерала Еннок було повідомлено, що з огляду на поступове адміністративне становлення Підкарпатської Русі військова диктатура, оголошена В. Шробарем, поширюється і на Підкарпатську територію “до тих пір поки долю бувших земель Угровців не вирішить Паризька конференція” [3]. Заради об'єктивності необхідно відмітити, що на відміну від Словаччини, де диктатура була встановлена на окремих землях, диктатура на Підкарпатській Русі охопила всю територію краю і здійснювалась набагато більш суворою методами, ніж у інших районах держави.

Продовження нормативного оформлення диктатури відбулось 20.06.1919 року, коли після певної стабілізації військової ситуації міністр у справах Словаччини В. Шробар видав

нове розпорядження щодо порядку управління.

Офіційно завданням даного документа була практична реалізація вищевказаного розпорядження від 05.06.1919 р., але по суті він містив в собі значні зміни в реалізації проголошеної диктатури.

Основні положення розпорядження визначали:

1. Військову диктатуру з усіма належними повноваженнями здійснюють:

а) на території Західної Словаччини - генерал Мітельхаузер;

б) на території Східної Словаччини - генерал Еннок.

2. Призначити урядовими комісарами для безпосередньої допомоги:

а) до генерала Мітельхаузера – представника і урядового референта доктора Мілана Іванку;

б) до генерала Еннок – представника Юрая Славіка.

Ці урядові комісари зобов'язані діяти спільно з військовими диктаторами і мали всі права згідно § 4 Закону № LXIII/1912.

Для виконання визначених повноважень урядовим комісарам надається право керувати місцевими урядовцями, службовцями жандармерії, прикордонної поліції, фінансових та інших державних органів, а також видавати щодо них необхідні розпорядження.

1. На основі § 14 Закону № 64 від 10.12.1918 року в підпорядкування урядових комісарів, при виконанні ними службових повноважень передаються всі служби, зокрема ті, що не відносяться до їх прямих обов'язків.

Представники місцевої адміністрації повинні на підставі законів про надзвичайне військово-поліцейське положення безвідкладно і беззаперечно виконувати вказівки урядових комісарів.

Урядовий комісар має право звільняти і змінювати всіх бездіяльних та безвідповідальних урядовців.

2. Суди і урядові представництва не підпорядковуються диктаторам і урядовим комісарам.

3. Міністр у справах Словаччини згідно по-

ложень Закону № 64 від 10.12.1918 року на законних підставах видає необхідні приписи за погодженням з військовими диктаторами.

4. Діючі закони можна змінювати лише в тій мірі, в якій це передбачено самими законами [4].

На Підкарпатській Русі урядовим комісаром після офіційного введення тут диктатури у листопаді 1919 року було призначено Яна Брейха.

Як бачимо, між розпорядженнями 5 червня і 20 червня 1919 року є суттєві розбіжності, що проявлялись в певному обмеженні влади диктаторів, оскільки в першому варіанті диктатори мали право змінювати закони, а їхній владі підпорядковувались всі державні (в тому числі і судові) органи.

Треба відзначити, що спроби внесення змін до діючого законодавства дійсно допускались диктаторами. Більшість з них спрямовувалась на непряму зміну законодавчих норм, тобто, прийняття без згоди уряду різного роду поліцейських розпоряджень та наказів, положення яких містили норми, що не відповідали законам, однак набували загальнообов'язкового характеру у Словаччині та Підкарпатській Русі.

Зокрема, 16.06.1919 року генерал Еннок видав наказ, згідно якого діючий Кримінальний кодекс 1912 року був доповнений положенням про те, що смертний вирок під час надзвичайного стану може бути виконаний тільки за наказом головнокомандуючого генерала. Тільки за його ж наказом цей вирок міг бути і скасований [5].

Цілий ряд інших диктаторських розпоряджень, що вносили зміни до законодавства, спрямовувались на створення механізмів забезпечення правопорядку і носили каральний характер. Всі ці розпорядження мали спільним те, що вони були одноособово видані генералом Енноком, а кримінальні покарання в них відповідали умовам воєнного часу, зокрема: смертна кара, покарання не тільки винних осіб, але й жителів ближніх населених пунктів, арешти та інтернування частини населення.

Як приклад, можна навести розпорядження

генерала Еннок від 03.07.1919 року, що складається з 18 пунктів і містить широкий перелік поліцейських приписів [5]. Зокрема, положення щодо притягнення до військового суду службовців, які неналежним чином виконують свої обов'язки, встановлення обов'язкового обліку населення і контролю за ним, обмеження прав та свобод громадян (заборона зборів і засідань, обмеження свободи друку та вільного пересування), заборону використання та зберігання зброї, встановлення кримінальних покарань за невиконання наказів диктаторів та інші.

Взагалі прийняття 20.06.1919 року другого розпорядження дозволяє поділити весь період диктатури на два етапи. Перший - з 5 по 20 червня, тобто, період між прийняттям двох розпоряджень повноважного міністра. Другий період - з 20 червня до моменту скасування диктатури, тобто до початку 1922 року.

При цьому, поки мова йде про перший період, можемо констатувати, що розпорядження 05.06.1918 року не базувалось на жодному законному акті. На відміну від першого, автори другого розпорядження спробували підвести законну нормативну базу під диктатуру. Зокрема її основою, згідно тексту документа, визначались угорський Закон № LXIII від 1912 року та Закон № 64 від 1918 року.

Перший закон № LXIII "Про надзвичайні заходи на випадок війни" охоплював у 1-й частині широкий перелік військових та поліцейських заходів, допустимих у надзвичайних умовах, а у 2-й частині передбачав можливість змін кримінального законодавства у цих умовах [5, с.325]. Не маючи власного законодавства для надзвичайних ситуацій, Чехословаччина на початковому етапі свого існування широко використовувала його норми, зокрема при введенні диктаторського режиму.

Разом із тим, Угорський закон LXIII-1912 року був законом іншої держави і не міг в повній мірі "задовольняти" чеське керівництво. У зв'язку з цим 10.12.1918 року Народними Зборами ЧСР приймається один з перших законів республіки - Закон № 64 "Про надзвичайні тимчасові заходи на Словаччині" [6].

Розглядаючи питання щодо введення диктатури у Словаччині та Підкарпатській Русі, необхідно визначити, чи є повноваження, передбачені цими законами, настільки обширними, щоб ними можна було пояснити всю діяльність диктаторів.

Відповідний аналіз дозволяє зробити висновки, що практична реалізація диктатури суперечила вищевказаним актам у кількох основних аспектах.

В першу чергу, це стосується питання щодо можливості наділення диктаторів надзвичайними повноваженнями.

Згідно Закону LXIII/1912 року повноваженнями, аналогічними до диктаторських, міг наділятися постійний уряд, а в окремих випадках міністр внутрішніх справ або урядові комісари, якими можуть бути тільки представники цивільного управління (але аж ніяк не військові керівники - Авт.). В Законі ж № 64 чехословацький уряд міг надавати окремим своїм членам (знову не військовим - Авт.) повноваження видавати розпорядження для підтримання правопорядку, консолідації обстановки і забезпечення державного управління.

Натомість і на Словаччині та Підкарпатській Русі цими повноваженнями були наділені військові керівники, а цивільні органи потрапили у їх пряме підпорядкування, що явно суперечило діючим нормативним основам. При цьому наділення диктаторськими повноваженнями військових не можна пояснити звичайним делегуванням надзвичайних повноважень від одного визначеного законом органу до іншого, оскільки це є прямим порушенням закону LXIII-1912 року і суперечило загальновідомим засадам конституційного права, за яким делегування функцій державних органів дозволяється тільки тоді, коли це дозволяє норма, на якій дана функція базується.

По-друге, досить спірним з теоретичної та практичної точки зору був масштаб надзвичайних повноважень. В законах чітко не визначалось, чи можуть вповноважені особи діяти тільки в межах, визначених діючими нормами права, чи вони мають право виходити за їх межі. Угорський закон LXIII/1912 дозволяв

зміну законів тільки у виключних випадках і тільки за особливою процедурою, а § 14 чехословацького Закону № 64 взагалі ніяк не дозволяє уявити, щоб повноважний міністр міг вчинити щось супротив закону. На практиці ж у Словаччині та Підкарпатській Русі, у перший період диктатури, йшлося про право змінювати закони, а це означало, що диктатори мали більше влади, ніж органи, що їх призначили.

Крім того, всупереч законам LXIII/1912 і № 64/1918, на першому етапі диктаторам дозволялось здійснювати не тільки загальні, але й індивідуальні адміністративні заходи, що стосувались керівництва діяльністю судових органів. Тому можемо констатувати, що реалізація диктатури на Словаччині та Підкарпатській Русі значно відрізнялась за своєю суттю від нормативно передбаченої вищевказаними законами, на основі якої вони вводились.

На другому етапі диктатури можна констатувати спробу обмежити диктатуру з диктатури фактичної на диктатуру, що опирається на повноваження Закону LXIII/1912 та Закону № 64 від 10.12.1918 року з тією відмінністю, що ці повноваження здійснювались не цивільними а військовими органами.

І нарешті, визначаючи відмінності практичної реалізації диктатури від нормативно визначених, необхідно звернути увагу на питання щодо призначення урядових комісарів

Ці посади передбачались угорським Законом LXIII/1912, згідно якого їх призначення знаходилося у компетенції уряду. На практиці для Словаччини та Підкарпатської Русі їх призначення відбулось за одноособовим розпорядженням повноважного міністра. На перший погляд це виглядає так, ніби він діяв на підставі повноважень, даних йому § 14 Закону № 64 від 1918 року, за яким "чехословацький уряд мав право надати окремим своїм членам право вживати будь-які дії, спрямовані на забезпечення державного управління та правопорядку у надзвичайних умовах".

Однак, фактично повноваження урядових комісарів були зовсім іншими, ніж це випливало із закону LXIII/1912. Вони не були самостійними державними посадовцями (як визна-

чалось законом), а їх компетенція обмежувалась дорадчими функціями при військових диктаторах і посередництвом між військовими та цивільними органами на відміну від вимог закону, за якими комісари забезпечували все цивільне управління, мобілізуючи його для потреб війни. В самому розпорядженні таке їх становище визначалось словами “для безпосередньої допомоги” військовим керівникам.

Підводячи підсумок, з вищевикладеного можна зробити висновок, що введення диктатури на Словаччині та Підкарпатській Русі було викликано в першу чергу військовою небезпекою з боку Угорщини. Разом із тим, відсутність необхідної нормативної бази для подібних ситуацій початково привела до встановлення практично абсолютної влади з боку військових диктаторів і зумовила в подальшому необхідність її обмеження. При цьому Чехословацьким урядом робилась спроба підвести під диктатуру нормативну базу, виходячи з наявних на той момент законів. Однак, відсутність належного правотворчого досвіду не дозволила повністю узгодити законодавчу теорію з практично встановленим режимом, проявом чого стали певні суперечності між нормативною базою і реалізацією диктатури.

На закінчення відмітимо, що на протязі наступних двох років ні в місцевому, ні в загальному статусі диктатури не відбулось яких-небудь значних змін. Разом з тим, у зв'язку з усуненням військової загрози з боку Угорщини та стабілізацією ситуації на Словаччині та Підкарпатській Русі, поступово відпадає потреба такого режиму, що приводить до його поетапного скасування. Ця процедура здійснюється відповідними розпорядженнями міністра у справах Словаччини В. Шробара від 16.08.1919 року № 913 та 06.12.1919 року № 8281 [7, 8]. В результаті диктатуру було скасовано спочатку в Західній, а пізніше в Центральній, Північній та Південній Словаччині. У Східній Словаччині та Підкарпатській Русі диктатура діяла і надалі аж до початку 1922 року.

При цьому на Підкарпатській Русі Празький уряд спробував поєднати надзвичайний диктаторський режим з процесом адміністра-

тивного становлення краю. Такий симбіоз влади визначався окремим документом під назвою “Генеральний Статут про організацію і адміністрацію Підкарпатської Русі, приєднаної Паризькою конференцією до Чехословацької республіки”, підписаним головнокомандуючим Підкарпатської Русі (в документі - Авт.) генералом Енноком 18.11.1919 року [9].

Відповідно до Статуту в Ужгороді створювалось Цивільне управління на чолі з військовим головнокомандуючим та призначався тимчасовий адміністратор, завданням яких була організація автономного управління в краї.

Поряд з цими органами було утворено п'ятичленний тимчасовий дорадчий орган із питань місцевого самоврядування, іменованій Директорією Автономної Підкарпатської Русі. До компетенції Директорії відносились мовні, шкільні, релігійні питання, а також питання внутрішнього самоврядування.

Повноваження адміністратора і Директорії визначались як тимчасові і припинялись після вступу в дію русинської автономної конституції (за текстом).

Статут створював ілюзію формування нової системи державного управління, при цьому суттєво не обмежуючи владу диктатора, під керівництвом якого ця система працювала.

Очевидно, що прийняттям такого документа керівництво ЧСР планувало забезпечити створення в регіоні чіткої структури державних органів. При цьому території, де основне населення складали русини, які вимагали автономії, мали залишатись під прямим і жорстким управлінням генерала-диктатора.

А тому, хоча Генеральний Статут повинен був носити короткостроковий характер, однак його чинність, не дивлячись на вступ у дію постійної Конституції ЧСР 1920 року, фактично тривала аж до 1922 року. І тільки 09.01.1922 року після того, як уряд оголосив, що “скасовується диктатура, встановлена в листопаді 1919 року, оскільки потреба в ній відпала”, Генеральний Статут повністю припинив свою дію. Це рішення було юридично оформлено відповідним розпорядженням Міністерської ради від 28.02.1922 року за підписом повнова-

жного міністра у справах Словаччини та військового керівника [10]. З цього моменту єдиним законним актом на території Підкарпатської Русі, що визначав засади державного управління, стала Конституція ЧСР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Uradni Noviny č. 15, 7 června 1919. -S.1.
2. Vyhlaška generala Hennocquea ze dne 6. června 1919 // Slovensky narodny arhiv Bratislava. Fond A.II.1. -L.112.
3. Telegrama ministerstva vnitra z 29 listopadu 1919 // Slovensky narodny arhiv Bratislava. Fond A.II.1. -L.150.
4. Uradni Noviny č. 17, 21 června 1919. -S.2.
5. Kalouser V. O vojenske diktature na Slovensku a Podkarpatske Rusi v letech 1919-1922 // Pravny obzor. - Ročník XI. -Bratislava, 1928. -S.285.
6. Zbirka zakonov a nariadení republiky Československéj. Zakon č.64/1918 z 16 prosince 1918. -S.13.
7. Nariadenie ministra s plnou mocou pre spravu Slovenska o čiastočnom zrušení vojenskej diktatury na Slovensku. Č. 913.1 ze dne 16 srpna 1919 // Slovensky narodny arhiv Bratislava. Fond A.II.1. -L.171.
8. Nariadenie ministra s plnou mocou pre spravu Slovenska o dalsom čiastočnom zrušení vojenskej diktatury na Slovensku. Č. 8281 ze dne 6 prosince 1919 // Slovensky narodny arhiv Bratislava. Fond A.II.1. -L.233.
9. Zatkovič G. Otkrytie – Expose buvseho gubernatora Podkarpatskoj Rusi o Podkarpatskoj Rusi. Homestead, 1921. -S.19-23.
10. Uradni Noviny č.3, 28 unora 1922. -S.2.

Болдижар С.М. Нормативні засади проголошення військової диктатури у Словаччині та Підкарпатській Русі // Форум права. -2008. -№ 1. –С.43-48 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08bsmtpr.pdf>

Проведено дослідження одного з державно-правових етапів в історії Словаччини й Підкарпатської Русі - періоду військової диктатури, уведеної на цих територіях у 1919 році. Виконано аналіз нормативних документів, на підставі яких було впроваджено диктаторський режим, а також надана порівняльна характеристика цих актів з чинними законодавчими документами, визначеними в якості нормативної підстави цього режиму.

Болдижар С.М. Нормативные основы провозглашения военной диктатуры в Словакии и Подкарпатской Руси

Проведено исследование одного из государственно-правовых этапов в истории Словакии и Подкарпатской Руси – периода военной диктатуры, введенной на этих территориях в 1919 году. Выполнен анализ нормативных документов, на основании которых был внедрен диктаторский режим, а также дана сравнительная характеристика этих актов с действующими законодательными документами, определенными в качестве нормативного основания этого режима.

Boldizhar S.M. Normative basis of declaration of military dictatorship in Slovakia and Podkarpatska Rus

One legal research is carried out of the state and law stages at history of Slovakia and Podkarpatska Rus - period of military dictatorship, entered on these territories in 1919 year. In particular, an author is conduct the analysis of normative documents which the dictatorial mode was inculcated on the basis of and also comparative description of the real acts is given with operating legislative documents, certain as normative basis of this mode.